

De toestand is ernstig (maar niet hopeloos)

De Vlaamse arbeidsmarkt in Europees perspectief

In 2000 beslisten de Europese regeringsleiders dat Europa de meest dynamische kenniseconomie ter wereld moet worden. Om dit doel te bereiken, werd een aantal 'benchmarks' vooropgesteld, zo ook voor de arbeidsmarkt. De bekendste doelstelling is de zogenaamde 70%-norm: tegen 2010 moeten zeven op de tien Europeanen een betaalde baan hebben. Bovendien moet 60% van de vrouwen aan de slag zijn en moeten de ouderen (55-plus) hun werkzaamheid opkrikken naar 50%. Het stellen van zulke scherpe doelstellingen geeft aan dat het belang van werk in het algemeen en voor de arbeidsmarkt in het bijzonder de voorbije decennia sterk gegroeid is. Een goed functionerende arbeidsmarkt is doorslaggevend voor de ontwikkeling van onze economie en het in stand houden van onze sociale zekerheid. In dat perspectief is vooral een voldoende hoge werkzaamheidsgraad van essentieel belang. 'Werk, werk, werk' moet het centrale doel zijn. Om de voortgang op bovenstaande indicatoren te meten, werd in 2007 een eerste stand van zaken opgemaakt (Stevens, De Winne & Sels, 2007a, 2007b). De evolutie op elk van deze parameters werd in kaart gebracht voor de periode 2000 tot en met 2005. De resultaten voor het Vlaams Gewest werden daarbij in een Europees en regionaal perspectief geplaatst. Nu, twee jaar later, is het ruim tijd voor een update. De vergelijking in Europees perspectief leert dat het Vlaamse Gewest ter plaatse trappelt.

De sterke hordelopers

Laat ons eerst in kaart brengen welke regio's de belangrijkste horden (dopingvrij) genomen hebben.

Op het niveau van de lidstaten is hier behoorlijk wat vooruitgang geboekt. Terwijl in 2005 slechts drie landen op elk van de drie vermelde parameters de doelstelling gerealiseerd hadden, ging dit in 2008 al om zeven landen. Denemarken, Zweden en het Verenigd Koninkrijk hebben het gezelschap gekregen van Nederland, Cyprus, Finland en Duitsland.

Kijken we naar de regio's, dan zien we dat anno 2008 al 26 van de 96 regio's op de drie centrale Lissabondoelen 'geslaagd' waren. We geven een overzicht in tabel 1. Voor het Vlaams Gewest mag het zeker als een signaal gelden dat met name heel wat Duitse en Nederlandse regio's de afgelopen vier jaar toegetreden zijn tot deze lijst. De sterke arbeidsmarktscores zijn dus lang niet meer 'exclusief Scandinavisch'.

Vlaanderen heeft nog een behoorlijke weg te gaan. In Europees vergelijkend perspectief scoren we eerder gemiddeld. In 2008, nog voordat de crisis volop toesloeg op de arbeidsmarkten, benaderde de Vlaamse werkzaamheidsgraad van 66,5% sterk het Europese gemiddelde van 66,3%. Inzake werkzaamheid bij laaggeschoolden (53,3%) liggen we wat achter op het Europese cijfer (55,3%). Het is echter vooral

op het vlak van werkzaamheid van ouderen (55-plus) dat we met 34,3% ver achterop blijven ten aanzien van de globaal behoorlijke 46,7% op Europees niveau. Enkel de werkloosheid bij jongeren was met 10,5% beduidend beter dan het Europese gemiddelde van 16%. “Maar we zijn toch vooruit gegaan?”, horen we u denken. Maar ons blindstaren op de absolute vooruitgang, dreigt ook te leiden tot zelfgenoegzaamheid: “het loopt wel los, de toestand is hopeloos maar niet ernstig”.

Om u er van te overtuigen dat de toestand wel degelijk ernstig (maar daarom nog niet hopeloos) is, voeren we twee meer diepgaande comparatieve

analyses uit. We gebruiken daartoe de techniek van clusteranalyse. Een eerste analyse groepeerde de 96 Europese regio's op NUTS-1 niveau volgens hun scores op diverse arbeidsmarktprestaties, meer bepaald de algemene werkzaamheid, de werkzaamheid van vrouwen, ouderen en laaggeschoolden¹ en de jongerenwerkloosheid² anno 2008. Deze vijf indicatoren weerspiegelen het Europese streven naar een meer gelijke arbeidsmarktdeelneming van de verschillende kansengroepen, namelijk vrouwen, ouderen, jongeren en laaggeschoolden. De tweede analyse ordent de regio's volgens de evolutie die hun arbeidsmarktprestaties doormaakten (in de periode 2003-2008). De clusteranalyses hebben

Tabel 1.
De 26 regio's die de Lissabondoelstellingen reeds behaalden (EU-regio's NUTS-1, 2008)

Regio's	Werkzaamheidsgraad		
	Totaal (15-64 jaar)	Vrouwen (15-64 jaar)	Ouderen (55-64 jaar)
Doelstelling	70,0	60,0	50,0
Aland (Finland)	82,5	78,6	75,9
Oost-Nederland (Nederland)	78,3	71,6	53,9
Denemarken	78,1	74,3	57,0
West-Nederland (Nederland)	77,4	71,5	54,2
Zuid-Nederland (Nederland)	76,8	70,6	50,8
South East (Verenigd Koninkrijk)	76,0	70,0	64,1
South West (Verenigd Koninkrijk)	75,2	70,1	62,2
Baden-Württemberg (Duitsland)	75,1	69,4	60,5
Oost-Zweden	75,0	72,7	70,8
Bayern (Duitsland)	75,0	69,1	56,6
Noord-Nederland (Nederland)	75,0	69,6	50,8
Zuid-Zweden	74,6	71,9	71,1
Eastern (Verenigd Koninkrijk)	74,4	68,2	61,4
East Midlands (Verenigd Koninkrijk)	72,7	69,8	66,5
Scotland (Verenigd Koninkrijk)	72,7	67,9	57,2
Noord-Zweden	72,2	69,8	66,5
Rheinland-Pfalz (Duitsland)	72,1	65,8	55,7
Schleswig-Holstein (Duitsland)	71,4	66,0	57,3
Brandenburg (Duitsland)	71,2	68,5	52,3
Hessen (Duitsland)	71,1	65,5	54,0
Manner-Suomi (Finland)	71,0	68,9	56,4
Cyprus	70,9	62,9	54,8
Hamburg (Duitsland)	70,9	66,5	53,8
Thüringen (Duitsland)	70,7	66,7	53,2
Yorkshire and The Humber (Verenigd Koninkrijk)	70,2	64,5	54,5
Sachsen (Duitsland)	70,0	67,8	53,0

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

tot doel de regio's zo te groeperen dat de regio's binnen één cluster zo sterk mogelijk op elkaar lijken en zo min mogelijk op regio's uit andere clusters.

Vlaanderen in Europa anno 2008

Indien we de Europese regio's in 2008 vergelijken op grond van de algemene werkzaamheidsgraad, de werkzaamheid bij vrouwen, ouderen en laaggeschoolden en de werkloosheid bij jongeren, dan laten ze zich indelen in zes min of meer homogene groepen of clusters. Tabel 2 geeft aan hoe de 96 Europese regio's zich verdelen over de zes clusters. Tevens worden de gemiddelde waarden per cluster weergegeven. Figuur 1 is een visuele weergave van deze indeling in clusters.

De regio's van de **eerste cluster** zijn de topregio's van Europa. Ze behaalden de 70%-norm voor de totale werkzaamheid, de 60%-norm voor de vrouwelijke werkzaamheid en de 50%-norm voor de ouderenwerkzaamheid. Bovendien laten ze een hoge werkzaamheid van laaggeschoolden optekenen en tellen ze een relatief beperkt tot gemiddeld aandeel werklozen onder de jongeren. Het betreft hier vooral Noord-Europese regio's, meer bepaald

uit Zweden, Finland en Denemarken. Dat Scandinavië tot de Europese top behoort, is algemeen bekend. Zo kan Denemarken sinds meer dan een decennium bouwen op een florerende economie gecombineerd met een beleid waarin het versterken van een gezonde balans tussen flexibiliteit en sociale zekerheid centraal staat. Bovendien wordt in dit beleid veel aandacht besteed aan het activeren en begeleiden van personen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt.

Ook verschillende Britse regio's zijn in de kopgroep terug te vinden. Het Verenigd Koninkrijk zag haar jobaantal de laatste jaren groeien. Belangrijk is daarbij de vaststelling dat de kwetsbare groepen in de maatschappij mee konden profiteren van deze jobcreatie. De hoog oplopende werkloosheid in 2009 geeft echter aan dat dit Britse model broos is, en dat de arbeidsmarktprestaties in een relatief 'institutie-arme' omgeving sterk fluctueren met de economische conjunctuur, en dit zowel op- als neerwaarts. 'Hoogste nieuwkomers' in de kop van het Europese peloton zijn een hele reeks Nederlandse en Duitse regio's. Ook daar zijn de afgelopen jaren bijzondere inspanningen geleverd om specifieke combinaties van flexibiliteit en zekerheid uit te werken en zijn succesvolle maatregelen uitgewerkt in het kader van het activerend arbeidsmarktbeleid.

Tabel 2.

Overzicht van de clusters (stockvariabelen)* (EU-regio's NUTS-1; 2008)

	Aantal regio's	Werkzaamheidsgraad (%) **				Werkloosheidsgraad (%) **
		Totaal (15-64 jaar)	Vrouwen (15-64 jaar)	Ouderen (55-64 jaar)	Laag-geschoolden (25-64 jaar)	Jongeren (15-24 jaar)
EU-27	96	66,3	59,8	46,8	55,3	16,0
Vlaams Gewest	/	66,5	60,8	34,3	53,3	10,5
Cluster 1	23	73,9	68,9	59,2	64,4	11,6
Cluster 2	28	68,2	63,2	51,9	53,6	14,8
Cluster 3 (Vlaams Gewest)	12	68,0	62,0	36,7	57,2	12,5
Cluster 4	14	61,8	51,9	41,9	58,9	20,4
Cluster 5	12	58,3	50,7	33,1	41,0	17,1
Cluster 6 (Brussel, Wall.)	7	53,9	44,0	35,9	46,6	31,4

* clusteranalyse op basis van werkzaamheidsgraden en jongerenwerkloosheidsgraad in 2008 (stock) – hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode

** de werkzaamheidsgraad wordt berekend als het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd; de werkloosheidsgraad wordt berekend als het aandeel ILO-werklozen in de beroepsbevolking

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

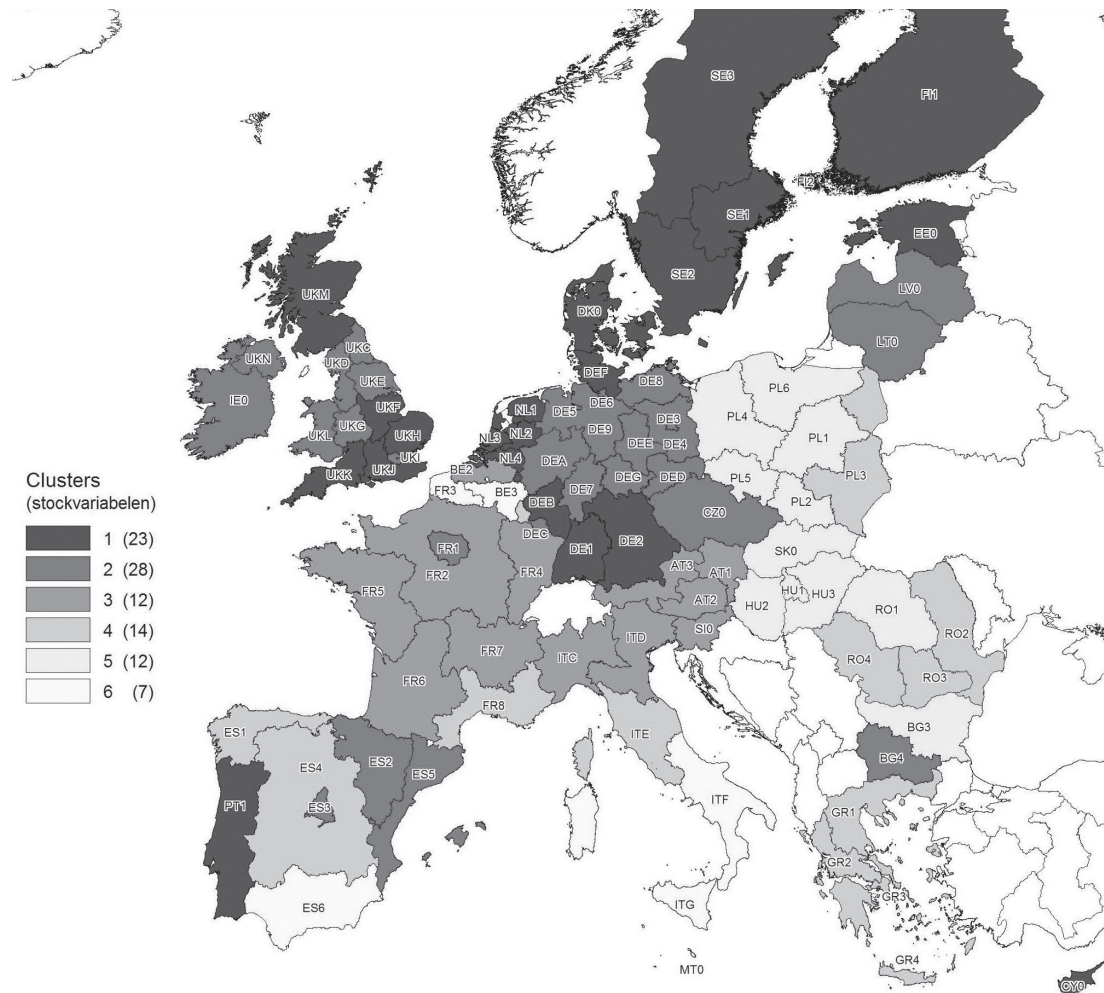
Voor een overzicht van de verschillende strategieën die deze topregio's en -landen uitgewerkt hebben in het kader van activerend arbeidsmarktbeleid, verwijzen we naar Heylen & Bollens (2009).

De **tweede cluster** is de grootste en bundelt 27 regio's die doorgaans ook sterke scores kunnen voorleggen op de Lissabondoelstellingen. Overigens halen verschillende van deze regio's de drie centrale Lissabonnormen (bijvoorbeeld Brandenburg, Hamburg,

Hessen, Sachsen, Yorkshire, ...), en is hun plaatsing in de 'opvolggroep' eerder te wijten aan een wat zwakkere score op de werkzaamheid van laaggeschoolden en/of de jeugdwerkloosheid. Andere regio's uit deze groep komen net tekort op enkele belangrijke targets. Gemiddeld genomen benadert deze cluster met een algemene werkzaamheidsgraad van 68,2% de 70%-norm. Ook op het vlak van de werkzaamheid van vijfenvijftigplussers wordt algemeen een sterke prestatie neergezet.

Figuur 1.

Visuele weergave van de clusters (stockvariabelen)* – (EU-regio's NUTS-1; 2008)

* clusteranalyse op basis van werkzaamheidsgraden en jongerenwerkloosheidsgraad in 2008 (stock) – hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

De cluster bestaat hoofdzakelijk uit Duitse en Britse regio's, maar ook Letland en Litouwen situeren zich in deze sterke groep. We vinden er ook verschillende Spaanse regio's terug. Misschien meest opvallend, en in schril contrast met de prestaties van Brussel (cf. infra), is de sterke concentratie van sterk verstedelijkte regio's: Berlijn, Bremen, Hamburg, Madrid, Parijs, Londen, enzovoort. Heel wat van de Europese grootsteden slagen er met andere woorden perfect in hun rol als werkgelegenheidspool te laten afstralen op hun lokale bevolking. Ze kenmerken zich door een hoge concentratie van hoogopgeleiden en door een hoge aanwezigheid van jobs in technologische en kennisintensieve sectoren. Regio Île de France en Comunidad de Madrid zijn hiervan voorbeelden bij uitstek. Een constante in deze stedelijke regio's is echter dat mooie globale werkgelegenheidsscores gepaard gaan met een relatief hoge jeugdwerkloosheid (bijvoorbeeld 19,6% in Londen, 21% in Madrid, 18,3% in Île de France).

De **derde cluster** omvat twaalf regio's die de Europese middenklasse vormen. Het gaat om Slovenië, Oost-, West- en Zuid-Oostenrijk, om het Bassin Parisien en de Franse regio's Est, Centre-Est, Ouest en Sud-Ouest, en om het Italiaanse noorden (Nord-Ovest en Nord-Est). En om het Vlaamse Gewest. De globale werkzaamheidsgraad komt in deze groep van regio's met gemiddeld 68% nog niet aan het Lissabondoel. Met de werkzaamheid van vrouwen gaat het in deze regio's beter: zij registreren een gemiddeld aandeel werkenden van 62%. Ook op het vlak van jeugdwerkloosheid registreren deze regio's met gemiddeld 12,5% een goede score. Typisch voor deze middenklasse is echter de erg lage werkzaamheid van vijfenvijftigplussers. Gemiddeld heeft slechts iets meer dan een op de drie vijfenvijftigplussers er een betaalde baan. Het gaat dus duidelijk om early exit regio's. Het is vooral hier dat het schoentje knelt voor deze regio's.

Belangrijk is de vaststelling dat het Vlaamse Gewest een middenklasser is. We zijn er tijdens de hoogconjunctuurjaren niet in geslaagd om aan te pikken bij de twee eerder besproken sterke clusters. Ook binnen deze middenklasse is Vlaanderen eerder in de buik terug te vinden. Zo scoren we op de meeste parameters 'beneden gemiddeld': 66,5% werkzaamheid versus 68% gemiddeld, 60,8% werkzaamheid bij vrouwen versus 62% gemiddeld,

34,3% werkzaamheid bij ouderen versus 36,7% gemiddeld, 53,3% werkzaamheid bij laaggeschoolden versus 57,2% gemiddeld. Enkel op het vlak van de werkloosheid bij jongeren scoren we met 10,5% beter dan het clustergemiddelde van 12,5%. We komen verder nog terug op een ruimere appreciatie.

We staan nog even stil bij de **zesde cluster**, de staart van het peloton. Het gaat om een groep met amper zes regio's. Toch bekijken we deze groep met bijzondere interesse en vooral zorg, met name omdat we het Brussels Gewest en het Waals Gewest er terugvinden. Ze zijn in het gezelschap van Nord-Pas-de-Calais, en zuidelijke regio's in Spanje en Italië. Deze regio's worden geconfronteerd met meerdere pijnpunten. Gemiddeld is slechts iets meer dan de helft van de 15-64-jarigen er aan het werk. Bij de vrouwen (43,9%), de ouderen (35,9%) en de laaggeschoolden (46,6%) zakken de werkzaamheidsgraden nog verder weg. En ook de jongeren hebben het moeilijk op de arbeidsmarkt, getuige een bijzonder hoge jeugdwerkloosheid van 31,4% anno 2008. Opvallend is dat, vergeleken met de vorige analyse in 2005, heel wat Oost-Europese regio's opgeklommen zijn naar de relatief 'betere' clusters 4 en 5. Maar dus niet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest. De regio's uit de vierde cluster zijn vooral geconcentreerd in Spanje, Griekenland, Portugal en Roemenië. Ze scoren eveneens op alle parameters slechter dan gemiddeld, maar lang niet zo 'diep' als de regio's uit de zesde cluster. Ze laten bovendien een eerder gemiddelde werkzaamheid bij laaggeschoolden optekenen. Voor de vijfde cluster komen we tot een gelijkaardige vaststelling, maar deze regio's scoren dan weer eerder gemiddeld op jeugdwerkloosheid. We vinden hier vooral regio's uit Polen en Hongarije.

Een dynamisch perspectief op 2003-2008

In een tweede oefening kijken we zowel naar 'stock' als 'flow'. We combineren dus statische scores voor 2008 met dynamische indicatoren van voor- en achteruitgang in de vorm van procentpunten '+' of '-' ten opzichte van 2003. We kijken opnieuw naar de algemene werkzaamheidsgraad, naar de werkzaamheid bij vrouwen, ouderen en laaggeschoolden, en naar de jeugdwerkloosheid. De clusteroefening resulteert hier in zeven min of

meer homogene groepen van regio's. Tabel 3 geeft de gemiddelde waarden per cluster. Figuur 2 geeft een visuele weergave van de clusters.

De eerste en de tweede cluster vormen ook hier logischerwijze de kop van het peloton. De regio's uit beide clusters scoren zeer goed anno 2008, maar ze verschillen in hun historiek. In de **eerste cluster** vinden we een aantal regio's, vooral uit Nederland en Duitsland, die meer dan gemiddelde prestaties neergezet hebben in termen van vooruitgang in werkzaamheidsgraden. Opvallend daarbij is hun grote sprong voorwaarts inzake de werkzaamheidsgraad van ouderen. Wat de jongerenwerkloosheid betreft, scoren ze dan weer net iets onder het gemiddelde. De regio's in de **tweede cluster** behoorden in 2005 ook al tot de absolute top. We hebben het dan voornamelijk over Scandinavische en Britse regio's. Ze zijn er voor de meeste parameters (totale werkzaamheidsgraad, werkzaamheidsgraad vrouwen en ouderen) op vooruitgegaan, zij het minder dan gemiddeld. Dit is niet onlogisch aangezien er door hun sterke startpositie minder progressiemarge

was. Inzake de werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden en de werkloosheidsgraad van jongeren zijn deze regio's wat achteruit gegaan, al zijn hun prestaties op beide parameters anno 2008 toch nog beter dan gemiddeld.

De **derde cluster** omvat de regio's van de 'grote sprong voorwaarts', en dit op alle parameters. Deze overwegend Duitse regio's (bijvoorbeeld Brandenburg, Saarland, Sachsen, Thüringen, enzovoort) presteren vandaag eerder gemiddeld, maar ze komen van ver. In deze groep is ook de sterke stijging in werkzaamheidsgraad van ouderen opvallend. Duitsland blijkt een potentiële bron van inspiratie als het aankomt op het langer laten werken van ouderen. De **vierde cluster** sluit qua profiel aan bij de derde. De sprong voorwaarts is er iets minder spectaculair, maar toch om naar op te kijken. Vooral waar het gaat om de sterke daling in de jeugdwerkloosheid; een daling van 22,3 procentpunten (ppn). Deze Poolse regio's scoren vandaag net onder het gemiddelde, maar zijn duidelijk goed op weg om de middenmoot volledig bij te benen.

Tabel 3.

Overzicht van de clusters (stock- en flowvariabelen)* (EU-regio's NUTS-1; evolutie 2003-2008)

	Aantal regio's	Werkzaamheidsgraad (%) **								Werkloosheidsgraad (%) **	
		Totaal (15-64 jaar)		Vrouwen (15-64 jaar)		Ouderen (55-64 jaar)		Laag-geschoolden (25-64 jaar)		Jongeren (15-24 jaar)	
		'08 (%)	'03-'08 (ppn)	'08 (%)	'03-'08 (ppn)	'08 (%)	'03-'08 (ppn)	'08 (%)	'03-'08 (ppn)	'08 (%)	'03-'08 (ppn)
EU-27	96	66,3	+3,4	59,8	+4,2	46,8	+6,4	55,3	+1,8	16,0	-2,5
Vlaams Gewest	/	66,5	+3,6	60,8	+5,8	34,3	+7,8	53,3	+1,3	10,5	-5,0
Cluster 1	17	72,6	+4,5	67,1	+5,5	54,6	+11,0	59,6	+5,0	9,2	-1,2
Cluster 2	14	73,7	+0,9	68,9	+0,9	62,2	+2,5	63,3	-3,6	15,2	+2,8
Cluster 3	7	69,1	+9,2	65,6	+9,2	51,1	+20,1	50,0	+10,8	13,8	-3,3
Cluster 4	8	59,5	+7,9	52,6	+6,1	33,8	+7,3	41,1	+6,0	17,6	-22,3
Cluster 5	17	65,0	+2,5	56,4	+4,4	48,3	+3,7	61,7	+0,3	19,0	+0,3
Cluster 6 (Vlaams Gewest)	22	65,5	+2,6	59,3	+3,7	39,5	+5,2	54,2	+1,1	14,4	-2,3
Cluster 7 (Brussel, Wall.)	11	54,4	+1,0	44,8	+2,6	34,0	+1,5	45,0	-0,9	26,7	-1,2

* clusteranalyse op basis van werkzaamheidsgraden en jongerenwerkloosheidsgraad in 2008 (stock) en de evolutie hierin over de periode 2003-2008 – hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode

** de werkzaamheidsgraad wordt berekend als het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd; de werkloosheidsgraad wordt berekend als het aandeel ILO-werklozen in de beroepsbevolking

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

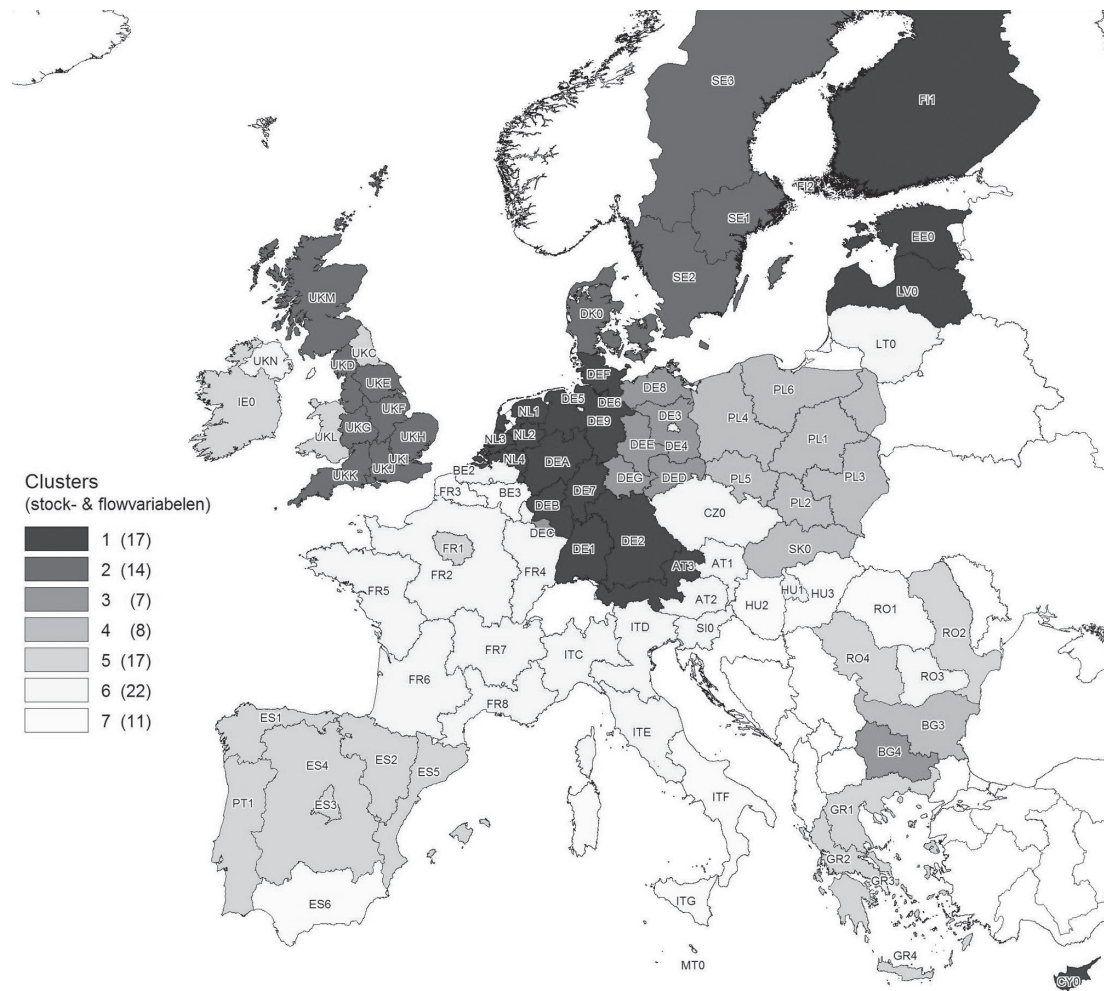
De vijfde en zesde clusters zijn regio's die, ondanks een duidelijke vooruitgang, hun relatieve positie niet drastisch verbeteren. De **vijfde cluster** kent een grote diversiteit aan regio's uit onder andere Zuid-Europa (Spanje, Portugal, Griekenland), Roemenië en het Verenigd Koninkrijk. Deze regio's scoren anno 2008 op alle indicatoren rond het gemiddelde of er net boven (werkzaamheidsgraad vrouwen). De evolutie over de periode 2003-2008 was positief, maar minder sterk dan gemiddeld. De **zesde cluster**

verschilt vooral van de vijfde op één indicator, namelijk de vooruitgang in werkzaamheidsgraad van vijftigplussers. De regio's uit de zesde cluster laten een globaal beduidend lagere werkzaamheidsgraad bij vijftigplussers optekenen, maar kenden in de periode 2003-2008 wel een sterkere progressie.

Het Vlaams Gewest vinden we terug in deze zesde cluster. Regio's in dezelfde groep, en dus

Figuur 2.

Visuele weergave van de clusters (stock- en flowvariabelen)* – (EU-regio's NUTS-1; evolutie 2003-2008)

* clusteranalyse op basis van werkzaamheidsgraden en jongerenwerkloosheidsgraad in 2008 (stock) en de evolutie hierin over de periode 2003-2008 – hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

vergelijkbaar met Vlaanderen, zijn onder andere Oost- en Zuid-Oostenrijk, Tsjechië, de Duitse regio's Berlijn en Bremen, een groot deel van de Franse regio's (waaronder ook Méditerrané), de noordelijke regio's van Italië, Litouwen, Luxemburg, Slovenië, Noord-Ierland, enzovoort. Kijken we naar de detail-scores, dan moeten we hier wel aangeven dat het Vlaams Gewest een comparatief sterke vooruitgang heeft gemaakt. De vooruitgang in algemene werkzaamheid lag met +3,6 ppn hoger dan het cluster-gemiddelde van +2,6 ppn, de progressie bij de vrouwen was met +5,8 ppn sterker dan het gemiddelde van +3,7 ppn, en de vooruitgang in werkzaamheid bij vijfenvijftigplussers is met +7,8 ppn meer uitgesproken dan het gemiddelde van +5,2 ppn. Ook de jeugdwerkloosheid werd met -5 ppn sterker teruggedrongen dan in de andere regio's van deze cluster (gemiddeld -2,3 ppn). De toestand is ernstig, maar dus inderdaad ver van hopeloos. Hoewel we Vlaanderen in een comparatief perspectief toch eerder de titel moeten geven van 'sterke verliezer'. Hard geprobeerd, maar niet hard genoeg.

U heeft Brussel en het Waals Gewest de revue nog niet zien passeren? Neen, daarvoor moeten we weer wachten op de **zevende cluster**, de hekkensluiter. In deze cluster zitten, naast het Waals en het Brussels Gewest, ook Malta, regio's uit Zuid-Italië, Spanje en Hongarije en één regio uit Frankrijk en Roemenië. De arbeidsmarktprestaties in deze regio's zijn niet alleen vandaag pover, ook de evolutie sinds 2003 was beduidend minder goed dan in de overige regio's.

De toestand

We proberen 'de toestand' in enkele conclusies weer te geven.

a) De Vlaamse werkzaamheidsgraad bleef ook in 2008 met 66,5% op een te laag niveau. Met het groeiritme dat tijdens de afgelopen vijf jaar aangehouden werd, wordt realisatie van de 70%-doelstelling overigens erg moeilijk. De vergrijzing van de bevolking op arbeidsleeftijd remt de vooruitgang immers af. Bovendien zal de economische crisis een behoorlijk stuk van de geboekte vooruitgang weer wegknabbelen (Herremans, Sourbron & Boey, 2009). Hopelijk werkt het niet ontmoedigend, en is het "reculer pour mieux sauter".

b) Er stelt zich een blijvend probleem van te lage werkzaamheid in de leeftijdscategorieën van vijftigplussers en vooral vijfenvijftigplussers. Het Vlaams Gewest is hier in 2008 gestrand op een werkzaamheidsgraad van 34,3% bij vijfenvijftigplussers, een prestatie die erg ver verwijderd blijft van de 50%-norm vooropgesteld in de Lissabondoelstellingen. Het gemiddeld voor de EU-27 bedroeg in 2008 43,7%. Gezien het toenemend kwantitatief belang van de vijftig- en vijfenvijftigplussers in de bevolking op arbeidsleeftijd, blijft de substantiële opwaardering van de algemene werkzaamheidsgraad in deze leeftijdsklasse een topprioriteit in het streven naar een sterker economisch draagvlak.

c) De prestaties van Brussel en het Waalse Gewest steken schril af tegen de 'gemiddelde' prestaties van de Vlaamse arbeidsmarkt. Beide gewesten zijn er de afgelopen jaren niet in geslaagd om uit de staart van het Europese peloton op te klimmen. Met werkzaamheidsgraden van 55,6% respectievelijk 57,2% dreigen ze elke substantiële verbetering in de Belgische arbeidsmarktprestaties in de weg te staan. Vooral door de erg hoge werkloosheidsgraden bij jongeren (33,2% respectievelijk 27,5% versus 10,5% in het Vlaamse Gewest) stromen veel te grote cohortes jongeren perspectiefloos de arbeidsmarkt op.

d) Hoewel beduidend beter dan de prestaties in Brussel en Wallonië, moeten we vaststellen dat de relatieve positie van Vlaanderen in een regionaal vergelijkend perspectief de afgelopen jaren niet verbeterd is. Wel integendeel. Waar anno 2005 enkel Scandinavische regio's, en enkele regio's uit het Verenigd Koninkrijk, sterke scores konden voorleggen op het vlak van werkzaamheid en werkloosheid, hebben ook heel wat Nederlandse en Duitse regio's de afgelopen jaren de kop het Europese peloton vervoegd. De afstand ten opzicht van nabije en vergelijkbare regio's is eerder groter geworden. Op de Vlaamse weg naar Lissabon wordt vaak gezocht naar zogenaamde benchmarkregio's. Waar Vlaanderen zich niet gunstig positioneert, kan lering getrokken worden van het gevoerde beleid in landen en regio's die beter presteren. In het sociaal-economisch rapport van de SERV (2007) worden zeven toetsregio's voorgesteld. Het gaat om de Britse regio Eastern, Noord-Nederland en Baden-Württemberg die tot de topcluster behoren, de Spaanse regio Este dat in de sterke tweede cluster

terug te vinden is. Enkel de Franse regio Ouest en de regio Westösterreich zitten momenteel in dezelfde cluster als het Vlaams Gewest. Ten aanzien van de top heeft Vlaanderen de rol wat moeten lossen, ondanks mooie vooruitgang in absolute scores. In vergelijking met heel wat Duitse en Nederlandse regio's hebben we de economische vooruitgang in de periode 2005-2008 veel minder kunnen omzetten in sterke arbeidsmarktprestaties. De relatieve verslechtering van onze positie in het Europese peloton maakt de toestand ernstig. Maar de geboekte vooruitgang in de absolute scores verduidelijkt tegelijk dat met de nodige inzet en volharding systematische verbetering mogelijk is. De toestand is dus niet hopeloos.

We willen overigens waarschuwen voor cijferfetisjisme. Werkzaamheids- en werkloosheidsgraden geven slechts een partieel beeld van een arbeidsmarkt. Zo blijven de kwaliteit van jobs en loopbanen buiten het vizier. Bovendien is beleid veel meer dan het formuleren van klare, kwantitatieve doelen inzake werkzaamheid, werkloosheid en werkbaarheid. Doelstellingen zijn belangrijk, omdat ze een richting aangeven. Maar om ze te realiseren is ook een langetermijnvisie nodig. Vlaanderen mag zich stilaan wel eens bezinnen over de vraag welk type arbeidsmarkt we willen. Hoe zien we die arbeidsmarkt functioneren? Welke regels en instituties moeten we uitbouwen, versterken of afbouwen als we deze arbeidsmarkt van de toekomst willen creëren? Het arbeidsmarktbeleid mist momenteel zulke gedeelde visie. 'Sterke arbeidsmarkten' onderscheiden zich door een sterke systeemvisie, waarbij de uitbouw van activerend arbeidsmarktbeleid, de vormgeving van automatische stabilisatoren zoals het werkloosheidsuitkeringsstelsel en de juridische spelregels rond arbeidsovereenkomsten, aanwerving en ontslag maximaal op mekaar afgestemd worden en mekaar om die reden ook maximaal in hun werking ondersteunen en versterken. Vlaanderen heeft dringend nood aan zulke systeemvisie. We moeten daarbij niet noodzakelijk de 'Deense driehoek' imiteren. Andere omgevingen vergen andere oplossingen. We kunnen echter wél veel leren van de wijze waarop in het Deense systeem sociale zekerheid, arbeidsrecht en (activerend) arbeidsmarktbeleid mekaar in hun werking versterken. We moeten minder gericht zijn op de optimalisering van de verschillende aspecten van

ons arbeidsmarktbeleid, en meer gericht zijn op de optimalisering van het geheel. Pas als we die dossiers uit de weg blijven gaan, wordt de toestand hopeloos (en ernstig!).

Luc Sels

Steunpunt WSE – FEB, K.U.Leuven

Sophie De Winne

Steunpunt WSE – Lessius – FEB, K.U.Leuven

Noten

1. Het gaat hier om de personen die geen diploma van het hoger secundair onderwijs behaalden (ISCED 0-2).
2. Het aandeel ILO-werklozen in de beroepsbevolking van 15 tot en met 24 jaar. De werkloosheidsgraad is voor jongeren een betere indicator dan de werkzaamheidsgraad. De werkloosheidsgraad wordt berekend op basis van de beroepsbevolking en houdt enkel rekening met de jongeren die zich effectief aanbieden op de arbeidsmarkt. De werkzaamheidsgraad wordt berekend op basis van de totale bevolking. Omdat een groot deel van de 15-24-jarigen nog studeert en zich niet actief aanbiedt op de arbeidsmarkt geeft deze indicator onvoldoende inzicht in de arbeidsmarktprestaties van de jongeren.

Bibliografie

- De Winne, S., Van Beveren, I., Marescaux, E. & Sels, L. 2009 (in press). *Startend ondernemerschap en groei in werkgelegenheid. Een dynamisch en regionaal perspectief*. Jaarboek van het Steunpunt Ondernemen en Internationaal Ondernemen 2009.
- Herremans, W., Sourbron, M. & Boey, R. 2009. *De Vlaamse arbeidsmarkt in het defensief*. Over.Werk, Tijdschrift van het steunpunt Werk en Sociale Economie, 19 (4).
- Heylen, V. & Bollens, J. 2009. *Activerend arbeidsmarktbeleid. Wat werkt in het buitenland?* Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- SERV. 2007. Sociaal-economisch rapport Vlaanderen 2007. Brussel: Sociaal economische raad van Vlaanderen. Gent: Academia Press.
- Stevens, E., De Winne, S. & Sels, L. 2007a. *Europa regionaal: regionale arbeidsmarktprestaties in een comparatief perspectief*. Steunpunt Werk en Sociale Economie, WSE-report 8-2007.
- Stevens, E., De Winne, S. & Sels, L. 2007b. *Vlaanderen in Europa: arbeidsmarktprestaties in een comparatief perspectief*. Over.Werk, Tijdschrift van het Steunpunt Werk en Sociale Economie, 17 (3-4), 78-89.